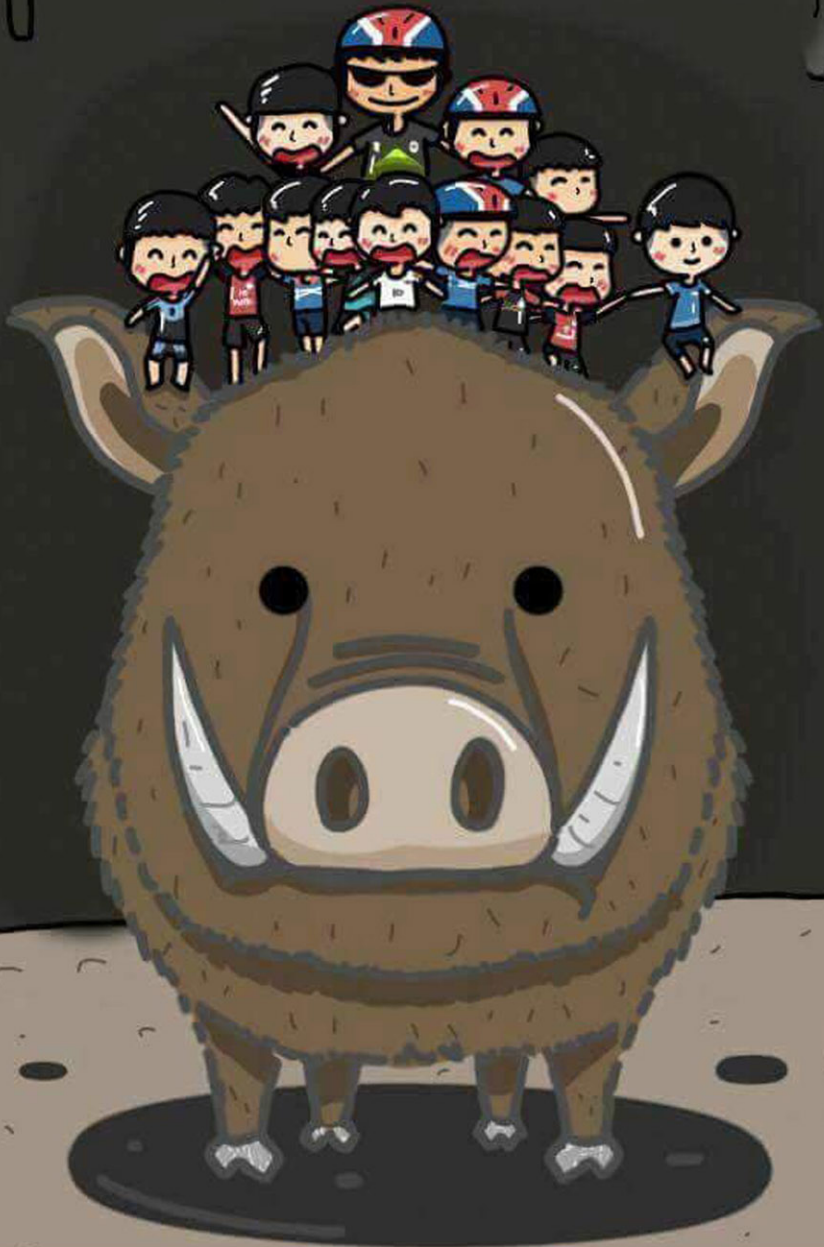

จิตอาสากับการพัฒนาที่ยั่งยืน

กะทิ

พระพรหมบัณฑิต
วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

จิตอาสากับการพัฒนาที่ยั่งยืน

เรียบเรียงจากปาฐกถา ๒ เรื่อง คือ

(๑) เรื่อง “จิตอาสากับการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน”

ในการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๕ ระดับนานาชาติ ครั้งที่ ๓

ณ หอประชุมวิทยาเขตขอนแก่น มจร. อ.เมือง จ.ขอนแก่น

เมื่อวันที่ ๒๘ มีนาคม ๒๕๖๑

(๒) เรื่อง “คุณธรรมนำจิตอาสาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน”

ในการประชุมสัมมนาพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

กระทรวงสาธารณสุข ครั้งที่ ๑๓

ณ โรงแรมมิราเคิล แกรนด์ คอนเวนชั่น กรุงเทพมหานคร

เมื่อวันที่ ๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๑

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)

(ป.ธ.๙, ศ., ดร., ราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์, อัครคณาบดี)

กรรมการมหาเถรสมาคม เจ้าคณะภาค ๒

เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

ประธานสภาสากลวันวิสาขบูชาโลก

จิตอาสากับการพัฒนาที่ยั่งยืน

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)

(ป.ธ.๙, ศ., ดร., ราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์, อัครคณาบัณฑิต)

กรรมการมหาเถรสมาคม เจ้าคณะภาค ๒

เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส วรวิหาร

ประธานสภาสากลวันวิสาขบูชาโลก

คำสำคัญ : จัดพิมพ์ในงานบำเพ็ญกุศลอายุวัฒนมงคล ๖๓ ปี **พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต, ป.ธ.๙, Ph.D.)** ศาสตราจารย์, ราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์, อัครคณาบัณฑิต, กรรมการมหาเถรสมาคม, เจ้าคณะภาค ๒, ประธานสภาสากลวันวิสาขบูชาโลก, เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร พิธีถวายปริญญาคุณูปการบัณฑิตกิตติมศักดิ์ พิธีฉลองเปรียญธรรม ๙ ประโยค มอบโล่เกียรติคุณ มอบทุนการศึกษา และสัมมนาพระสอนศีลธรรม พระนักเทศน์ พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา ณ ศาลาการเปรียญ และอาคารสิริภักดีธรรม วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร วันที่ ๑๖ - ๑๗ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๑

พิมพ์ :

- เพื่อเป็นคลัง ศูนย์การเรียนรู้ และเป็นต้นแบบ การแสดงพระธรรมเทศนา ปาฐกถา ธรรมกถา สัมมนาพิเศษกถา และอื่นๆ ในพระพรหมบัณฑิต
- เป็นธรรมวิทยาทาน

บรรณาธิการ : พระพรหมบัณฑิต

จัดพิมพ์/แบบปก : พระมหาผล วิเชฏฺฐสมโณ

ตรวจทาน : พระครูโสภณปริยัติยานุกิจ, พระปลัดยรรยง ยสวฑฺฒโก, พระมหาภักฤษดา จินฺตมโย, พระกัณโถก ธีรวัฒน์ อธิวฑฺฒโน
คุณสมัชชญา เลิศชนะการ

ติดต่อ : สำนักงานประชาสัมพันธ์วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร
โทร. ๐๒-๕๖๖-๑๖๙๓

Website : www.watprayoon.com

จิตอาสากับการพัฒนาที่ยั่งยืน

พระพรหมบัณฑิต

(ประยูร ธมฺมจิตฺโต ป.ธ.๙,ศ.,ดร.,ราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์,อัครมหาบัณฑิต)

กรรมการมหาเถรสมาคม,เจ้าคณะภาค ๒

เจ้าอาวาสวัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร,

ประธานสภาสากลวันวิสาขบูชาโลก

จิตอาสากับการพัฒนาที่ยั่งยืน*

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)
(ป.ธ.๙,ศ.,ดร.,ราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์, อัครมหาบัณฑิต)
กรรมการมหาเถรสมาคม เจ้าคณะภาค ๒
เจ้าอาวาสวัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร
ประธานสภาสากลวันวิสาขบูชาโลก

คำว่า “จิตอาสา” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หมายความว่า “การเสนอตัวเข้ารับทำด้วยความเต็มใจ” นั่นคือเรื่องอาสาเป็นการเสนอตัวเข้าทำประโยชน์ มักใช้คู่กับคำว่า “สมัคร” เป็นคำว่า “อาสาสมัคร” (Volunteer) ซึ่งหมายถึงผู้เสนอตัวเข้าบำเพ็ญสาธารณประโยชน์เพื่อประโยชน์สุขของสังคมโดยไม่หวังผลตอบแทนเป็นเงินหรือสิ่งอื่นใด ผลตอบแทนไม่ได้เป็นแรงจูงใจที่สำคัญ ถ้าจะมีผลตอบแทนบ้าง นั่นเป็นเรื่องมาทีหลัง ประเด็นก็คือว่า จิตอาสาเป็นการเต็มใจทำงานด้วยมุ่งประโยชน์สุขของสังคมเป็นที่ตั้งด้วยความกตัญญูต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

ประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการทำกิจกรรมต่างๆ มี ๓ ประการด้วยกัน คือ

*เรียบเรียงจากปาฐกถา ๒ เรื่อง คือ (๑) เรื่อง “จิตอาสากับการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน” ในการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๕ ระดับนานาชาติ ครั้งที่ ๓ ณ หอประชุมมหาวิทยาลัยขอนแก่น มจร. อ.เมือง จ.ขอนแก่น เมื่อวันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๑ (๒) เรื่อง “คุณธรรมนำจิตอาสาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน” ในการประชุมสัมมนาพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมกระทรวงสาธารณสุข ครั้งที่ ๑๓ ณ โรงแรมมิราเคิล แกรนด์ คอนเวนชั่น กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ ๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๑

๑.ประโยชน์ส่วนตน (อัตตัตถะ) ถ้าเราถือเอาประโยชน์ส่วนตนเป็นที่ตั้งไม่เรียกว่าอสาสมาศีล ไม่ว่าเราจะขยันทำงานขนาดไหน ถ้าทำเพราะผลประโยชน์ตอบแทนเช่นเงินเดือนเป็นที่ตั้งแสดงว่าเราไม่ใช่อสาสมาศีล

๒.ประโยชน์คนอื่น (ปรัตถะ) ถ้าเราทำเพื่อประโยชน์คนอื่นเป็นสำคัญ เรียกว่ามีจิตอาสา

๓.ประโยชน์ส่วนรวม (อุภยัตถะ) ประโยชน์ส่วนรวม คือประโยชน์ส่วนตนบวกประโยชน์คนอื่น ผู้ทำงานจิตอาสาเก็บประโยชน์ตนไว้ก่อน มุ่งทำปรัตถะคือประโยชน์คนอื่น ถ้าเน้นอัตตัตถะ ประโยชน์ส่วนตน ไม่เรียกจิตอาสา แต่ถ้าเน้นประโยชน์คนอื่นเป็นจิตอาสา ถ้าทำทั้งประโยชน์ส่วนตนและประโยชน์คนอื่นรวมกันเป็นอุภยัตถะคือประโยชน์ส่วนรวม ก็เรียกว่า “จิตอาสา” ประโยชน์ตนก็ได้ ประโยชน์คนอื่นก็ได้ กลายเป็นได้ประโยชน์ส่วนรวม ไม่ว่าเราจะเป็นข้าราชการหรือเป็นเอกชนคนทั่วไปถ้านึกถึงประโยชน์ส่วนรวมสำคัญกว่าประโยชน์ส่วนตน เราก็เป็นผู้มีจิตอาสา

ลักษณะของจิตอาสา มีอยู่ ๔ ประการ ดังนี้

๑. สมัครง่ายร่วมทำกิจกรรมนั้น คือเสนอตัวเข้าไปทำ

๒. ทำกิจกรรมนั้นไม่ใช่เพื่อประโยชน์ส่วนตนฝ่ายเดียว แต่เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนหรือสังคมส่วนรวม

๓. สมัครใจเต็มใจที่จะทำ ไม่มีการบังคับบีบบังคับ

๔. ไม่หวังผลตอบแทนเป็นสำคัญ แม้จะได้หรือไม่ได้ผลตอบแทน เช่น เงินทอง เกียรติยศ หรือรางวัล ก็ยังยินดีทำด้วยความเต็มใจ
คุณลักษณะทั้ง ๔ ประการนี้เป็นเครื่องตัดสินว่าใครมีจิตอาสาแท้หรือจิตอาสาเทียม บางคนอาจจะสมัครบ้าง ไม่สมัครบ้าง ถ้าไม่มีสักข้อ

เดียวเรียกว่าจิตอาสาเทียม ถ้ามีครบทุกข้อถือว่า จิตอาสาที่สมบูรณ์ คำสอนเรื่องจิตอาสาในพระพุทธศาสนาสะท้อนอยู่ในพุทธดำรัสที่ พระพุทธเจ้าตรัสสั่งพระอรหันต์ ๖๐ รูปให้ไปประกาศพระศาสนาหลัง พรรษาแรกว่า “จรต ภิกขเว จาริกิ พหุชนหิตาย พหุชนสุขาย โลกานุกมฺปาย” แปลว่า “ภิกษุทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจงเดินทางจาริก ไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขแก่คนเป็นอันมาก เพื่ออนุเคราะห์ แก่ชาวโลก”

การที่พระอรหันต์ ๖๐ รูปออกเดินทางไปทำประโยชน์สุขแก่ชาว โลกนี้ถือว่าท่านทำงานด้วยจิตอาสา อาจกล่าวได้ว่าพระอรหันต์ ๖๐ รูป นี้เป็นต้นแบบของจิตอาสาที่สมบูรณ์ เพราะท่านเหล่านี้เป็นพระอรหันต์ จึงไม่มีความเห็นแก่ประโยชน์ตนเป็นแรงจูงใจแต่อย่างใด พระอรหันต์มุ่ง บำเพ็ญประโยชน์คนอื่นและประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ

ถามว่า พระอรหันต์ไม่มีแรงจูงใจเพื่อประโยชน์ตนแล้วท่านทำ หน้าที่ทำไม ? ตอบว่า ท่านทำเพื่อประโยชน์สุขแก่คนเป็นอันมาก เพื่อ อนุเคราะห์แก่ชาวโลก ท่านไม่ได้หวังลาภ ไม่ได้หวังยศ ไม่ได้หวังอะไร เลยเพื่อตัวของท่านเอง ท่านทำเพราะหวังประโยชน์สุขของชาวโลกเป็น ที่ตั้ง จึงถือว่า พระอรหันต์ ๖๐ รูป เป็นพระสงฆ์จิตอาสากลุ่มแรกของ โลก

ตลอดเวลา ๔๕ พรรษา พระพุทธเจ้าของเราออกจาริกประกาศ พระศาสนาในชมพูทวีปโดยไม่หวังผลตอบแทนส่วนพระองค์ พระหฤทัย ของพระองค์มีแต่คิดอนุเคราะห์แก่ชาวโลก ดังที่นักปราชญ์สรุปพุทธกิจ ของพระพุทธเจ้าที่เป็นจิตอาสาและเป็นประโยชน์แก่ชาวโลกไว้ ๓ ประ เภท คือ

๑. พุทธัตถจริยา หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ในฐานะพระพุทธเจ้า

จิตอาสากับการพัฒนาที่ยั่งยืน

เพื่อประโยชน์สุขของพุทธบริษัท ๔ ได้แก่ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา

๒. ญัตตถจริยา หมายถึง พระพุทธองค์ไม่ได้จำกัดการทำประโยชน์อยู่เฉพาะกับพุทธบริษัทแต่ยังเสด็จออกไปโปรดพระประยูรญาติที่กรุงกบิลพัสดุ์อีกด้วย

๓. โลกัตถจริยา หมายถึง พระพุทธองค์ทรงทำประโยชน์แก่คนทุกเชื้อชาติทุกศาสนา โดยไม่เลือกที่รักมักที่ชัง ด้วยวัตถุประสงค์ที่ว่า **“โลกานุกัมปายะ เพื่ออนุเคราะห์แก่ชาวโลก”**

เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานได้ ๒๐๐ ปีเศษ พระเจ้าอโศกมหาราชสามารจรวมแผ่นดินอินเดียให้เป็นหนึ่ง สถาปนาพระองค์เป็นพระเจ้าจักรพรรดิปกครองชมพูทวีป ทรงหันมายอมรับนับถือพระพุทธศาสนา พระเจ้าอโศกทรงตั้งคำถามว่า **“อำนาจสั่งฟ้ามีเพื่ออะไร ทรัพย์สิ้นเงินทองกองมืมาเพื่ออะไร”** พระองค์เขียนคำตอบไว้ในจารึกอโศกว่า **“อำนาจ เกียรติยศ เงินทอง จะไม่มีประโยชน์อันใดเลย ถ้าไม่ใช่เพื่อบูชาพระธรรม”** หมายความว่า สิ่งเหล่านี้มีไว้เพื่อประกาศธรรมให้คนปฏิบัติตามและใช้ทำความดีเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน

เรื่องกิจกรรมจิตอาสาที่ปรากฏให้เห็นเด่นชัดในสถาบันพระมหากษัตริย์ของไทยยุคปัจจุบัน ดังที่สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนกในรัชกาลที่ ๙ ทรงแนะนำบุคคลากรทางการแพทย์และพยาบาลให้มีจิตอาสาด้วยอมตะวาจาที่ว่า **“ขอให้ถือประโยชน์ส่วนตัวเป็นที่สอง ประโยชน์ของเพื่อนมนุษย์เป็นกิจเป็นที่หนึ่ง ลาภ ทรัพย์ และเกียรติยศจะตกแก่ท่านเอง ถ้าท่านทรงธรรมะแห่งอาชีพให้บริสุทธิ์”**

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร

รัชกาลที่ ๙ ได้ประกาศพระปฐมบรมราชโองการซึ่งแสดงถึงจิตอาสาอันแน่วแน่ว่า **“เราจะครองแผ่นดินโดยธรรมเพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม”** นั่นคือทรงขึ้นครองราชย์เพื่อบำเพ็ญประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวไทย พระปฐมบรมราชโองการนี้สะท้อนให้เห็นว่าพระองค์ทรงอาสาเข้ามาครองแผ่นดินเพื่อสร้างประโยชน์สุขแก่พสกนิกรในฐานะที่ทรงเป็นธรรมราชา

โดยนัยนี้ ผู้ปกครองต้องเป็นผู้อาสาเข้ามาทำหน้าที่เพื่อประโยชน์สุขของคนหมู่มาก ในลักษณะเดียวกับธรรมราชาในพระพุทธศาสนา คำว่า **“ราชา”** แปลว่า ผู้สร้างคามยินดีพอใจให้แก่ผู้ใต้ปกครอง เพราะฉะนั้น เมื่อเข้ามาเป็นผู้ปกครองก็ต้องมีจิตอาสาทำประโยชน์สุขแก่ผู้ใต้ปกครอง จึงได้ชื่อว่า **“ธรรมราชา”**

ในวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนามีกิจกรรมจิตอาสาอยู่มากมาย พระพุทธเจ้าทรงเป็นต้นแบบแห่งจิตอาสา หลังจากตรัสรู้แล้วพระพุทธองค์เสด็จจาริกออกไปโปรดสัตว์ตลอด ๔๕ พรรษาโดยไม่หวังผลอะไรเพื่อตนเองเพราะทรงหมดกิเลสแล้ว แต่ทรงอาสาทำประโยชน์สุขแก่คนเป็นอันมากด้วยพระมหากรุณาธิคุณ ผู้ปกครองบ้านเมืองก็ต้องทำแบบเดียวกัน ใครมาเป็นผู้ปกครองบ้านเมืองก็ต้องอาสาเข้ามาทำประโยชน์สุขแก่ประชาชน ผู้ปกครองในระดับรองลงมาก็ต้องอาสาแบบนี้ ระบบข้าราชการทั้งหมด (Civil Service) เป็นระบบจิตอาสาเพื่อให้บริการอันดีแก่ประชาชน

รัชกาลที่ ๙ ทรงแนะนำผู้มีจิตอาสาให้ระลึกอยู่เสมอว่า **“ศรัทธาในการอาสาสมัครเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นนั้นเกิดขึ้นด้วยตัวเอง มีความรู้สึกเห็นชอบในงานอาสาสมัคร มีศรัทธาที่จะทำงาน มีเวลาที่จะปฏิบัติงาน”**

จิตอาสากับการพัฒนาที่ยั่งยืน

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร
รัชกาลที่ ๑๐ ทรงให้ความสำคัญแก่เรื่องจิตอาสาเป็นอย่างมาก ดังที่
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งโครงการจิตอาสาพระราชทาน ซึ่งมี
คำขวัญที่เรารู้จักกันดีก็คือ “เราทำความดีด้วยหัวใจ” นั่นคือประชาชน
จิตอาสาที่รวมกลุ่มกันในรัชกาลปัจจุบันมีความยินดีเต็มใจทำความดี
เพื่อประโยชน์สุขของสังคมในลักษณะเดียวกับผู้ปิดทองหลังพระ

คนที่มีจิตอาสาคิดทำความดีเพื่อคนอื่นด้วยความเต็มใจโดยไม่มีใครบังคับให้ทำ ดังพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๖ เรื่องเวนิชวาณิชคนหนึ่งว่า

อันความกรุณาปราณี
จะมีใครบังคับก็หาไม่
หลังกาเองเหมือนฝนอันชื่นใจ
จากฟากฟ้าสุราลัยสู่แดนดิน

พระพุทธเจ้าตรัสเล่าถึงการทำความดีด้วยจิตอาสาของชายหนุ่ม
คนหนึ่งชื่อว่า “มฆมาณพ” ที่ส่งผลให้เขาไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
และเป็นพระอินทร์ผู้เป็นใหญ่เหนือเทวดาทั้งปวงในสวรรค์ชั้นนั้น

ในชาติก่อนนั้น พระอินทร์เกิดเป็นมฆมาณพ ความดีที่เขาทำเป็น
เรื่องจิตอาสา เพราะว่าในสมัยนั้นยังไม่มีพระพุทธศาสนา ยังไม่มีวัดวา
อารามให้ไปทำบุญทำกุศล มฆมาณพทำความดีด้วยจิตอาสาล้วนๆ เมื่อ
สิ้นชีพแล้วเขาไปเกิดเป็นพระอินทร์ มีชื่อเรียกว่า “ท้าวสักกเทวราช”

ด้วยเหตุนี้ พระอินทร์แม้ไปอยู่บนสวรรค์ก็ยังมีจิตอาสาช่วยคนดี
ตกยาก วรณคดีไทยมักมีการพรรณนาว่าเมื่อทิพอาสน์ที่พระอินทร์
ประทับนั่งเกิดแข่งกระด้าง แสดงว่ามีคนดีที่ประสบความเดือดร้อน

ต้องการความช่วยเหลือ พระอินทร์ก็จะสอดส่องทิพเนตรค้นหาว่าเป็นใครอยู่ที่ไหนแล้วลงมาสั่งแดงเดชให้ความช่วยเหลือ ดังความตอนหนึ่งในเรื่องสังข์ทองที่ว่า

มาจะกล่าวบทไป ถึงทำวสหัสสนัยน์ตรัยตริงศา

ทิพอาสน์เคยอ่อนแต่ก่อนมา กระด้างดั่งศิลาประหลาดใจ

ในที่นี้พระอินทร์มีชื่อว่า “ทำวสหัสสนัยน์” แปลว่า ผู้มีดวงตามากถึง ๑,๐๐๐ ดวง หมายถึงดวงตาแห่งปัญญาที่คอยสอดส่องดูผู้ตกทุกข์ได้ยากแล้วคิดการช่วยเหลือด้วยความรวดเร็วประหนึ่งการคิดคำนวณของเครื่องชุปเปอร์คอมพิวเตอร์ยุคปัจจุบัน

ในชาติที่เกิดเป็นมฆมาณพนั้น ท่านเป็นคนหนุ่มมีฐานะดีพอควร สมัยนั้นไม้ป่าไม้เถอะไม่ค่อยมีลานสะดวกสำหรับให้คนมาชุมนุมกัน มฆมาณพใช้จอบถากถางที่รกให้เป็นชุมนุมสังสรรค์ของคนในหมู่บ้าน เขารู้สึกสุขใจที่เห็นคนในหมู่บ้านนิยมมาใช้ลานเป็นที่ผิงแดดและสนทนากันอย่างมีความสุขเขาไปทำลานให้ในที่สาธารณะเพื่อให้คนมาใช้ชุมนุมคุยกันผิงแดดผิงไฟ ปรากฏว่าพอทำไปเรื่อยๆเขารู้สึกดีใจสุขใจที่ได้ทำ เขาพบว่าเมื่อเห็นคนอื่นมีความสุข เขาก็มีความสุขไปด้วย เขาจึงอาสาถางป่าทำทางเดินระหว่างหมู่บ้านจากหมู่บ้านนี้ไปหมู่บ้านนั้นจนมีทางสัญจรไปหลายหมู่บ้าน ตอนแรกเขาทำอยู่คนเดียว เพื่อนๆมาเห็นเข้าก็ถามว่าทำอะไร เขาบอกเพื่อนว่า “ทำทางไปสวรรค์” เพื่อนๆขอเข้าร่วมทำกิจกรรมจิตอาสาด้วย จำนวนชายหนุ่มที่เข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสาเพิ่มมากขึ้นจนถึง ๓๓ คน รวมระยะทางสัญจรระหว่างหมู่บ้านที่พวกเขาทำได้ประมาณ ๒ โยชน์

กลุ่มหนุ่ม ๓๓ คนคงเป็นที่นิยมของชาวบ้านจนกลายเป็นกลุ่มอิทธิพลใหม่ทำให้ผู้ใหญ่บ้านระแวงว่าจะคิดการใหญ่จึงไปชักชวนให้เลิก

จิตอาสากับการพัฒนาที่ยั่งยืน ๑๐

กิจกรรมจิตอาสาแล้วหันไปหาของป่ามาขายหรือต้มเหล้าขายจะดีกว่า กลุ่มสหทัย ๓๓ คนไม่สนใจคำแนะนำของผู้ใหญ่บ้าน ยังคงมุ่งทำทางไปสวรรค์กันต่อไป คณะนิยามยิ่งพุ่งสูงขึ้น ผู้ใหญ่บ้านมองกลุ่ม ๓๓ คนว่าเป็นภัยสังคม จึงหาเรื่องแจ้งไปที่ทางการว่าพวกนี้เป็นกลุ่มกบฏ ทางกรจึงจับพวกเขาไปเฝ้าพระราชชาด้วยข้อหา กบฏ พระราชาทรงเชื่อ คำกล่าวหาจึงสั่งประหารชีวิตคนทั้ง ๓๓ คนโดยจับให้นอนเรียงกันเป็นแถวแล้วไล่ช้างเชือกใหญ่ให้เหยียบพวกเขา เมื่อช้างไม่ยอมเหยียบ พระราชาจึงสั่งให้นำเลือดคนทั้ง ๓๓ คนแล้วก็ให้ช้างเหยียบอีก ช้างก็ไม่ยอมเหยียบ เพราะว่าคนทั้ง ๓๓ คนพร้อมใจกันส่งกระแสจิตแผ่เมตตาให้กับช้าง

พระราชาเกิดความสงสัยจึงเรียกมฆมาณพมาสอบถามได้ความจริงว่าถูกใส่ร้าย จึงพระราชทานอภัยโทษให้ทั้ง ๓๓ คน และตั้งมฆมาณพเป็นผู้ใหญ่บ้านแทนผู้ใหญ่บ้านที่แจ้งความเท็จซึ่งถูกปลดให้เป็นทาส พระราชาพระราชทานช้างเชือกนั้นให้พวกเขาไปใช้ทำกิจกรรมจิตอาสาต่อไป

พอมีอำนาจขึ้นมา คนทั้ง ๓๓ คนขยายกิจกรรมอาสาเพิ่มมากขึ้น นอกจากทำทางสัญจรแล้ว ยังสร้างศาลาที่พักไว้ที่ชุมทางสี่แยกอีกด้วย ด้วย มฆมาณพมีภรรยา ๔ คน คือ สุนันทา สุจิตรา สุธรรมมา สุขาดา ผู้หญิงเหล่านี้ขอมีส่วนร่วมในงานจิตอาสาด้วยการทำช่อฟ้าศาลา ชุตสระ โบกขรณีและทำสวนดอกไม้รอบศาลา

ภรรยาชื่อว่า “สุธรรมมา” อาสาทำช่อฟ้าให้ศาลาที่พักนั้น คนที่ชื่อ “สุจิตรา” อาสาทำสวนดอกไม้รอบศาลา คนที่ชื่อว่า “สุนันทา” อาสาชุตสระโบกขรณี ยกเว้นภรรยาคนที่ ๔ ชื่อว่า “สุขาดา” คนเดียวที่เอาแต่รักสวยรักงามตายไปเกิดเป็นนกกกระยาง ตอนหลังพระอินทร์

ไปสอนให้ทำความดีจึงแล้วไปเกิดบนสวรรค์

เป็นอันว่า คนเหล่านี้ทั้งหมดทำงานจิตอาสาล้วนๆ เมื่อตายแล้วไปเกิดบนสวรรค์พร้อมกัน ๓๓ คน กลายเป็นพรรคใหญ่มีเสียงข้างมากจนสามารถยึดอำนาจจากหัวหน้าสวรรค์องค์เดิมเปลี่ยนชั่วคราวให้ผสมมาจนขึ้นเป็นพระอินทร์แทนและตั้งชื่อสวรรค์ชั้นนั้นใหม่ว่า “ดาวดึงส์” มาจากภาษาบาลีว่า “เตตติส” แปลว่า ๓๓ หมายถึง สวรรค์ชั้นที่กลุ่มเทวดา ๓๓ องค์ครองอำนาจ

ในเรื่องนี้ พระพุทธเจ้าตรัสสรุปว่าคนที่มีจิตอาสาอย่างพระอินทร์มีคุณธรรมคือ “วัตรบท ๗” นี่คือนิยามคุณธรรมของจิตอาสา ๗ ประการประกอบไปด้วย

๑. เป็นคนกตัญญูเลี้ยงดูบิดามารดาถ้าไปทำงานจิตอาสาที่บ้าน โดยไม่ดูแลบิดามารดาผู้เป็นพระอรหันต์ในบ้านก็ถือว่าไม่เหมาะสมที่จะเป็นจิตอาสา ภาษิตฝรั่งบอกว่า Charity begins at home (การกุศลเริ่มต้นที่บ้าน)

๒. เคารพอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ เวลาทำงานจิตอาสาร่วมกัน หรือนำยศถาบรรดาศักดิ์มาช่มกัน เคารพกันตามอาวุโสตามคุณงามความดี

๓. พุดจากันด้วยคำอ่อนหวาน ผู้ทำงานอาสาสมัครต้องพุดจากันด้วยไมตรีจิต ต้องแสดงออกต่อผู้รับบริการด้วยวาจาที่สุภาพอ่อนหวาน

๔. ไม่พุดส่อเสียด แต่พุดสมัคสมานสามัคคี เพราะว่าเมื่อมาทำงานจิตอาสาร่วมกันเป็นหมู่ใหญ่ ก็ต้องเน้นความสามัคคีเป็นที่ตั้งถึงจะอยู่ร่วมกันได้ ไม่ใช่แข่งกันทำความดีแล้วทะเลาะแย่งผลงานกัน “ผลัดกันดี ดีทุกคน ชิงกันดี ไม่ดีสักคน”

๕. เป็นคนมีใจกว้างปราศจากความตระหนี่ เชื้อเพื่อเชื้อเผ่า ยินดีแบ่งปันของที่เรามีเพื่อคนอื่น การให้โดยปราศจากการตระหนี่นี้เป็น คุณธรรมพื้นฐานของผู้มีจิตอาสา

๖. มีวาจาสัตย์ คือพูดจริงทำจริง รับปากว่าจะช่วยใครที่ไหนก็ ช่วยจริง ทำประโยชน์จริง พูดอย่างไร ทำอย่างนั้น

๗. ระวังความโกรธด้วยขันติธรรม บางครั้ง ผู้มีจิตอาสาอาจ ถูกใส่ร้ายเหมือนมฆมาณพเมื่อถูกโจมตีจะต้องไม่มีความโกรธ ผู้ทำงาน อาสาสมัครจะต้องมีใจหนักแน่นไม่โกรธง่าย

วัตรบท ๓๗ ประการนี้เป็นคุณธรรมสำคัญของจิตอาสา และใน บรรดาคุณธรรม ๓๗ ข้อนี้ ข้อแรกคือความกตัญญู ถือว่าเป็นคุณธรรม พื้นฐานจิตอาสา มฆมาณพมีความกตัญญูไม่ใช่เฉพาะต่อบิดามารดา แต่ยังมีความกตัญญูต่อชุมชนในท้องถิ่นที่เขาอยู่ เพราะเขากตัญญู รู้คุณค่าของท้องถิ่น มฆมาณพจึงพัฒนาท้องถิ่นด้วยการสร้างทางสัญจร ระหว่างหมู่บ้าน สร้างศาลาประชาคม เป็นต้น

ทุกวันนี้ บริษัทักษัใหญ่ต่างทำ CSR (Corporate Social Responsibility) คือแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม เพราะบริษัทเหล่านั้นต้องการ แสดงความกตัญญูต่อลูกค้าโดยกันเงินก้อนหนึ่งเป็นทุนสำหรับตอบแทน สังคม เขาเรียกว่า คืนกำไรให้กับประชาชน มหาวิทยาลัยก็เช่นเดียวกัน คือต้องมีบริการด้านวิชาการแก่สังคมด้วยสำนักแห่งกตัญญูทุกเวที เป็นการตอบแทนคุณต่อสังคม ทั้งนี้เพราะองค์กรอยู่ได้ด้วยบริการ และเงินภาษีของประชาชน

พระพุทธตรัสสรุปวัตรบทว่า “ทวยเทพชั้นดาวดึงส์เรียกคนผู้ เลี้ยงมารดาบิดา มีปกติประพฤติอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ในตระกูล... ชำ ความโกรธได้นั้นแหละว่าเป็นสัปบุรุษ”

ในภาษาธรรม ท่านเรียกคนดีว่าสัปบุรุษ ซึ่งรวมหมายถึงสตรีด้วย เช่น สัปบุริสธรรม หมายถึงธรรมของคนดี คนดีคือคนที่มีจิตอาสาช่วยสังคมเช่นเดียวกับกลุ่มมฆมาณพ ๓๓ คน พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “**เอสา ภิกขเว สปัริสฐุมิ ยทิท กตญญตา กตเวทิตา**” แปลว่า “**ความกตัญญูกตเวทินี้เป็นธรรมพื้นฐานของคนดี**”

ความกตัญญู หมายถึง รู้อุปการะที่คนอื่นหรือสิ่งอื่นเคยทำไว้ให้ คำว่าอุปการะ แปลว่า การเกื้อหนุน อุดหนุน สนับสนุน ที่คนอื่นเคยทำให้จะโดยตรงโดยอ้อมก็ได้

กตเวทิตะ หมายถึง ประกาศการรับรู้นั้นให้ปรากฏด้วยปฏิบัติการคือการตอบแทนด้วยการกระทำหรือคำพูดก็ได้ การกล่าวคำว่า “**ขอบคุณ**” โดยตรงหรือเขียนเป็นข้อความส่งไปก็เป็นกตเวทิตะเหมือนกัน

ความกตัญญูกตเวทินี้ พระพุทธเจ้าตรัสว่าเป็นภูมิธรรมคือคุณธรรมพื้นฐานของคนดี ใครที่ปราศจากความกตัญญูกตเวทิตะก็ไม่ใช่ถือว่าเป็นคนดี ใครที่เนรคุณต่อพ่อแม่ของเขาเองมีหรือเขาจะไม่เนรคุณต่อเรา ใครที่เนรคุณต่อสถาบันที่เขาเคยเรียน แม้ครูบาอาจารย์เขาก็ยังไม่เคารพ คนประเภทนี้ต่อให้เราทำดีแก่เขามากมาย เขาก็หาเหยื่อโยต่อเราไม่ เขาเป็นคนที่คบไม่ได้ เพราะขาดความกตัญญูกตเวทิตะซึ่งเป็นธรรมพื้นฐานของคนดี

คนดีมีน้ำใจกตัญญูรู้อุปการคุณและมีกตเวทิตะคือทำปฏิบัติการตอบแทนคุณ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า เธอเห็นไหม เมื่อคืนนี้มีสุนัขจึงจอกมานอนอยู่ในวัด สุนัขจึงจอกตัวหนึ่งเป็นสัตว์กตัญญูกตเวทิตะ พระพุทธเจ้าตรัสเล่าว่า

ครั้งหนึ่ง สุนัขจึงจอกวิ่งไปวิ่งมาอยู่ริมที่นาของชายชาวนาพี่น้อง ๗ คนขณะที่พวกเขาทำนาอยู่ น้องชายคนเล็กไปถางป่าอยู่ริมนา ส่วนพี่

ชาย ๖ คนโถนากันอยู่ในทุ่งนา ขณะที่สุนัขจึงจอกวิ่งไปมาคุ้ยของชาย
สุดท้ายต้องถางป่าอยู่นั้น งูเหลือมตัวใหญ่มาจากไหนก็ไม่รู้รัดสุนัขจึงจอก
สุนัขก็ร้องเสียงดัง ชาวนาคนสุดท้ายต้องส่งสารสุนัขจึงใช้ไม้ตีงูเหลือม
งูเหลือมเจ็บและโกรธมาก มันปล่อยสุนัขแล้วหันมารัดคนแทน สุนัขไม่มี
ปัญญาช่วยคน แต่มันรู้คุณคนว่ามันรอดตายเพราะนายคนนี่มาช่วย
และรับเคราะห์แทน

สุนัขจึงจอกรีบช่วยตามวิธีของมันคือวิ่งไปหาพี่ชายทั้ง ๖ คนที่
กำลังโถนากันอยู่ สุนัขเห่าดังลั่นเพื่อเรียกความสนใจของคน แต่เมื่อเห็นว่า
ไม่มีคนสนใจมัน สุนัขจึงจอกวิ่งไปที่หม้อข้าวที่ปิดฝาอยู่บนฝามีมิดอยู่
เล่มหนึ่ง มันไปคาบมิดเล่มนั้นแล้ววิ่งหนีไป พอคนเห็นว่าสุนัขคาบมิดวิ่ง
หนีคนก็นึกว่าสุนัขขโมยมิด จึงไล่ตามสุนัขคาบมิดที่วิ่งไปทางคนที่ถูกงู
เหลือมรัด พอวิ่งไปใกล้งูเหลือมมันก็คาบมิดลงแล้ววิ่งหนีไป พวกพี่ชาย
เห็นงูเหลือมกำลังรัดน้องจึงหยิบมิดพันงูเหลือม ฝ่ายงูเหลือมทนเจ็บ
ไม่ได้จึงปล่อยน้องชายคนรอดตายเพราะความกตัญญูกตเวทิตีของสุนัข
จึงจอก

พระพุทธเจ้ามิได้สอนให้แสดงความกตัญญูต่อบุคคลเท่านั้น แต่ยัง
สอนให้กตัญญูต่อสิ่งแวดล้อมอีกด้วยดังที่พระองค์ตรัสไว้ว่า

ยสฺส รุกฺขสฺส ฉายาย นิสฺสีเทยฺย สเยยฺย วา
น ตสฺส สาขํ ภณฺเชยฺย มิตฺตตฺตฺพฺโถ ทิ ปาปโก

แปลว่า “บุคคลหนึ่งหรือนอนใต้ร่มเงาของต้นไม้ใด ไม่พึงหัก
รานกิ่งของต้นไม้ นั้น เพราะผู้ประทุษร้ายยमितรเป็นคนเลวทราม”

ต้นไม้เป็นมิตรของเราเพราะมีอุปการะต่อชีวิตเรา รถที่นั้งบ้านที่
อยู่มีอุปการะต่อเรา เราอย่าไปทำร้าย ผู้ทำร้ายมิตรผู้มีอุปการะเช่นนั้น
เป็นคนเลวแท้ๆ ผู้ทำลายสิ่งแวดล้อม เช่น ป่าไม้ แม่น้ำลำธาร ถือว่าเป็น

คนทำร้ายมิตรเช่นกัน ตรงกันข้าม คนเราต้องทำปฏิการะตอบแทนด้วยการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม

เพราะฉะนั้น สิ่งแวดล้อมทั้งหมดเป็นสิ่งที่ผู้มีจิตอาสาต้องถนอมรักษาด้วยสำนึกในอุภาการคุณ ดังคำกล่าวที่ว่า **“ดื่มน้ำให้นึกถึงคนขุดบ่อทานผลไม้ให้นึกถึงคนปลูกต้นไม้”**

ความกตัญญูคือสำนึกรู้อุภาการะอันยิ่งใหญ่ของสถาบันชาติศาสนาและพระมหากษัตริย์จะเป็นพลังผลักดันให้มิกตเวทีคือทำปฏิการะตอบแทนสถาบันด้วยจิตอาสา ดังที่ประชาชนผู้เข้าร่วมโครงการจิตอาสาพระราชทานกำลังทำอยู่ทุกวันนี้ ด้วยเหตุนี้ กิจกรรมจิตอาสาจะเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาประเทศไทยต่อไป

มิใช่ประเทศไทยเท่านั้นที่เห็นความสำคัญของกิจกรรมจิตอาสาที่มีต่อการพัฒนาสังคม ประเทศต่างๆทั่วโลกก็ให้ความสำคัญต่อกิจกรรมจิตอาสาเช่นเดียวกัน ดังนั้น องค์การสหประชาชาติจึงได้ประกาศตั้งโครงการที่มีชื่อว่า **อาสาสมัครขององค์การสหประชาชาติ (UN Volunteers)** เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๓ ปัจจุบันมีสำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ที่นครเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ โครงการนี้ได้ประกาศให้วันที่ **๕ ธันวาคม** ของทุกปีเป็นวันจิตอาสาโลก (**International Volunteer Day**)

โครงการอาสาสมัครของสหประชาชาติได้ตระหนักถึงความสำคัญของจิตอาสาว่า เป็นกิจกรรมเพื่อสังคมที่มีประสิทธิภาพ สามารถนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ (SDGs)

คำว่า **“การพัฒนาที่ยั่งยืน” (Sustainable Development)** เป็นคำของสหประชาชาติที่ประกาศใช้ในปี พ.ศ. ๒๕๓๐ ตอนแรกเขาใช้ในความหมายของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม นั่นคือเป็นการพัฒนาที่แสดงความจิตอาสากับการพัฒนาที่ยั่งยืน

กตัญญูกตเวทิต่อสิ่งแวดล้อม โดยประกาศว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนหมายถึง “รูปแบบของการพัฒนาที่สนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ทำให้คนรุ่นต่อไปในอนาคตต้องประนีประนอมยอมลดทอนความสามารถในการที่ตอบสนองความต้องการของตนเอง”

หมายความว่า เป็นการพัฒนาที่ไม่นำเอาทรัพยากรธรรมชาติมาใช้เพื่อสนองความต้องการของคนยุคปัจจุบันจนกระทั่งป่าไม้ภูเขาแม่น้ำลำธารถูกทำลายย่อยยับหมดไปจนไม่เหลืออะไรไว้เป็นมรดกให้คนรุ่นลูกรุ่นหลานได้ใช้กันเลย การพัฒนาที่ดีจะต้องเผื่อแผ่ยั่งยืนไปถึงคนรุ่นลูกรุ่นหลานจึงจะเรียกว่า “การพัฒนาที่ยั่งยืน”

ต่อมอาจค์การสหประชาชาติได้ขยายความหมายของคำว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนให้ครอบคลุมมากกว่าเรื่องสิ่งแวดล้อม โดยให้หมายรวมถึงการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอีกด้วย นั่นคือการพัฒนาเศรษฐกิจต้องใส่ใจมิติทางสังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมไปพร้อมกัน ฉะนั้น การพัฒนาที่ยั่งยืนจึงมี ๓ มิติ คือ

๑. เศรษฐกิจ
๒. สิ่งแวดล้อม
๓. สังคมวัฒนธรรม

ทั้งสามมิติจะต้องพัฒนาไปด้วยกัน ในปัจจุบันเวลาที่เรานึกถึงการพัฒนาที่ยั่งยืนจึงหมายถึง ๓ มิติดังกล่าว การพูดถึงการพัฒนาที่ยั่งยืนในมิติสิ่งแวดล้อมอย่างเดียวก็น่าสงสัยแล้ว ดังจะเห็นได้ว่าองค์การสหประชาชาติได้ประกาศให้ปี ค.ศ. ๒๐๓๐ (พ.ศ. ๒๕๗๓) เป็นปีที่บรรลุเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs : Sustainable Development Goals) ทุกประเทศทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทยจะต้องช่วยกันดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืนในกรอบเวลาที่กำหนด

เป้าหมายแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืนมีทั้งหมด ๑๗ ข้อด้วยกัน ในบรรดาเป้าหมายทั้ง ๑๗ ข้อนั้นไม่ได้มีเรื่องสิ่งแวดล้อมอย่างเดี่ยว แต่ยังมีเป้าหมายทางเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมรวมอยู่ในนั้น ยกตัวอย่างเช่น

เป้าหมายที่ ๑ ไม่มีความยากจน (No Poverty)

เป้าหมายที่ ๒ ขจัดความหิวโหย (Zero Hunger)

เป้าหมายที่ ๓ มีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี (Good Health and Well-Being)

เป้าหมายที่ ๖ การจัดการน้ำและสุขาภิบาล (Clean Water and Sanitation)

เป้าหมายที่ ๘ การจ้างงานที่มีคุณค่าและการเติบโตทางเศรษฐกิจ (Decent Work and Economic Growth)

ห้าข้อนี้เป็นตัวอย่างของมิติทางเศรษฐกิจ

ส่วนเป้าหมายที่ ๑๓ การรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Change)

เป้าหมายที่ ๑๔ การใช้ประโยชน์จากมหาสมุทรและทรัพยากรทางทะเล (Life Below Water)

เป้าหมายที่ ๑๕ การใช้ประโยชน์จากระบบนิเวศบนบก (Life on Land)

สามข้อนี้เป็นตัวอย่างของมิติด้านสิ่งแวดล้อม

เป้าหมายที่ ๔ การศึกษาที่เท่าเทียม (Quality Education)

เป้าหมายที่ ๕ ความเท่าเทียมทางเพศ (Gender Equality)

เป้าหมายที่ ๑๖ สันติภาพ ยุติธรรม สถาบันเข้มแข็ง (Peace, Justice and Strong Institutions)

สามข้อนี้เป็นตัวอย่างของมิติด้านสังคมวัฒนธรรม

องค์การสหประชาชาติเชื่อมั่นว่ากิจกรรมจิตอาสา (Volunteerism) มีบทบาทสำคัญต่อการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้ง ๑๗ ข้อ ทั้งนี้เพราะการสละเวลาและกำลังแรงงานของแต่ละคนย่อมจะก่อให้เกิดพลังขับเคลื่อนไปสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้น กิจกรรมจิตอาสาช่วยประสานความรู้ความสามารถของคนหลากหลาย มาทำกิจกรรมร่วมกันอันจะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายแต่ละข้อ เช่น

แพทย์และพยาบาลจิตอาสาช่วยให้บรรลุเป้าหมายที่ ๓

ครูอาจารย์จิตอาสาที่สอนหนังสือให้แก่ผู้ด้อยโอกาสช่วยให้บรรลุเป้าหมายที่ ๔

ประชาชนจิตอาสาสามารถช่วยให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนได้หลายข้อ กล่าวคือ การขุดลอกคูคลอง ทำความสะอาดแหล่งน้ำช่วยให้บรรลุเป้าหมายที่ ๖ กิจกรรมปลูกป่าสร้างฝายช่วยให้บรรลุเป้าหมายที่ ๑๓ และเป้าหมายที่ ๑๕

ที่สำคัญก็คือกิจกรรมจิตอาสาที่ทุกคนได้ร่วมมือร่วมใจกันทำจะสร้างความสามัคคีในสังคมนำสันติสุขมาสู่บ้านเมืองตามเป้าหมายที่ ๑๖

กิจกรรมจิตอาสาสามารถนำสันติสุขมาสู่สังคมไทยได้ก็เพราะเป็นเรื่องที่อยู่ในกรอบของสังคหวัตถุ ๔ ประการ ดังนี้

๑. ทาน คือ การให้ การแบ่งปัน การบริจาคเงินทองหรือสิ่งของ สนับสนุนกิจกรรมจิตอาสา แม้ว่าไม่ได้ลงไปช่วยผู้ประสบภัยโดยตรง แต่การบริจาคสิ่งของไปช่วยพวกเขาก็ถือว่าเป็นกิจกรรมจิตอาสาเหมือนกัน

๒. **ปิยวาจา** หมายถึง การพูดจาไพเราะอ่อนหวาน เพื่อปลุกปลอบใจผู้กำลังประสบภัยหรือต้องการความช่วยเหลือ รวมถึงการบริการสังคมด้วยวิทยาทาน เช่น เป็นครูอาสาสอนเด็ก เป็นอาสาสมัครจราจรช่วยบอกทาง แม้กระทั่งเขียนหนังสือหรือแจกเอกสารให้คำแนะนำก็เป็นกิจกรรมจิตอาสาทั้งสิ้น

๓. **อัตถจริยา** การบำเพ็ญประโยชน์แก่สังคม ด้วยการใช้กำลังกายแบกหามช่วยจับช่วยทำ เช่น ชุตลอกคูคลอง กวาดถนน ปลูกต้นไม้ ขั้บรถหรือพายเรือรับส่ง ดังสุภาษิตโบราณที่ว่า **“อยู่บ้านทำนอย่านิ่งดูตายป็นวันป็นควายให้ลูกทำนเล่น”** นอกจากนี้การบำเพ็ญประโยชน์ยังรวมถึงการใช้กำลังสติปัญญาช่วยเหลือผู้อื่น เช่น การเข้าร่วมประชุมสัมมนาระดมความคิดเห็น ตั้งศูนย์ฮอตไลน์รับให้คำปรึกษาแก่ผู้ต้องการความช่วยเหลือ

๔. **สมานัตตตา** วางตนพอดี เสมอต้นเสมอปลาย ดังพุทธภาษิตที่ว่า **“อตฺตํ อุมํ กตฺวา”** แปลว่า **“เปรียบเทียบตนเองกับคนอื่น”** ในทำนองที่ว่า เรายังรักสุขเกลียดทุกข์ฉันใด คนอื่นก็รักสุขเกลียดทุกข์ฉันนั้น เพราะฉะนั้น เราต้องปฏิบัติต่อคนอื่นเหมือนกับที่เราต้องการให้เขาปฏิบัติต่อเรา ในภาษานิยายกำลังภายในก็ต้องพูดว่า มีทุกข์ร่วมทุกข์ มีสุขร่วมสุข เวลาคนมีทุกข์ ถึงคราวจน คราวเจ๊ง คราวเจ็บ เราไปเยี่ยมให้กำลังใจหรือไปให้เขาเห็นหน้าก็ยังดี แม้แค่โทรศัพท์ไปถามสารทุกข์สุกดิบก็นับว่าเป็นสมานัตตตา วางตนเสมอต้นเสมอปลาย

คนไทยแต่โบราณใช้กิจกรรมจิตอาสาตามหลักสังคหวัตถุเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจ ดังเช่นประเพณีลงแขกเกี่ยวข้าว เมืองไทยเคยได้ชื่อว่าเป็นสยามเมืองยิ้ม เมื่อมีชาวต่างประเทศมาถึงบ้านเรายิ้มต้อนรับด้วยอัธยาศัยไมตรีอันดี ดังคำกล่าวที่ว่า **“อันวิสัยคนไทย**

แต่โบราณ ใครมาถึงเรือนชานต้องต้อนรับ” ถ้าแขกผู้มาเยือนประสบความเดือดร้อน เราช่วยลงเคราะห์ให้ที่พักพิง เราจะเห็นได้ว่าตอนที่เกิดลีลามิในภาคใต้ของไทย ชาวต่างประเทศกลับไปชื่นชมคนไทยที่ช่วยเหลือพวกเขาในยามยาก

กิจกรรมจิตอาสาช่วยให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนดังกล่าวมา เพราะมีประโยชน์สำคัญ ๔ ประการ ดังต่อไปนี้

๑. สร้างความสุข กิจกรรมจิตอาสาให้มีความสุขแก่ผู้ทำ ผู้มีจิตอาสามักคิดถึงคนอื่นมากกว่าใส่ใจเรื่องตัวเอง การใส่ใจคนอื่นทำให้เราลืมความทุกข์ของตัวเอง ถ้าเราหมกมุ่นอยู่แต่กับปัญหาของตัวเอง เราจะมีความสุขมาก แต่ถ้าไปช่วยคนที่ทุกข์มากกว่า เราจะรู้สึกดีขึ้น **“มองที่สูง เราก็ต่ำ มองที่ต่ำ เราก็ต่ำสูง”** เวลาคนมีปัญหาสุขภาพจิตจิตแพทย์แนะนำให้เลี้ยงสัตว์ เลี้ยงสุนัขหรือแมว ความห่วงใยสุนัขหรือแมวทำให้คนลืมห่วงตัวเอง สุขภาพจิตก็ดีขึ้น

มีงานวิจัยที่มหาวิทยาลัยบริติชโคลัมเบีย ประเทศแคนาดาทำไว้ ด้วยการนำเงินไปแจกให้คนแปลกหน้าคนละ ๒๐ เหรียญ ในหลายประเทศทั่วโลก มีกติกากว่ากลุ่มที่หนึ่งให้นำเงินที่ได้ไปใช้เพื่อตัวเอง กลุ่มที่สองให้นำเงินที่ได้ไปใช้เพื่อคนอื่น จากนั้นให้พวกเขาตอบคำถามว่า ระหว่างใช้เงินเพื่อตัวเองกับใช้เงินเพื่อคนอื่น อย่างไหนให้มีความสุขมากกว่ากัน ผลปรากฏว่า คนส่วนใหญ่ทั่วโลกตอบว่า ใช้เงินเพื่อตัวเองให้มีความสุขน้อยกว่าใช้เงินซื้อของให้คนอื่น ยิ่งไปกว่านั้น พวกเขาทดลองแจกเงิน ๒๐ เหรียญให้คน ๒ กลุ่ม โดยกำหนดให้กลุ่มแรกใช้เงินซื้อห่อของขวัญซึ่งข้างในมีขนมอร่อยไปกินเอง กลุ่มที่สองใช้เงินซื้อห่อของขวัญเพื่อแจกเด็กป่วยที่อยู่ในโรงพยาบาล งานวิจัยสรุปว่า กลุ่มคนที่ซื้อของขวัญให้ตนเองมีความสุขน้อยกว่ากลุ่มคนที่ซื้อของขวัญ

เพื่อแจกเด็กป่วยที่โรงพยาบาล งานวิจัยระบุว่า การที่ติดช่วยคนอื่น สร้างอารมณ์เชิงบวกที่ทำให้รู้สึกสุข เมื่อจ่ายเงินเพื่อผู้อื่น คนเรามีความสุขมากกว่าจ่ายเงินเพื่อตัวเอง

ทำไมคนนับหมื่นคนจากทั่วโลกอาสาสามารถรวมตัวกันอยู่หน้าถ้าหลวงที่จังหวัดเชียงรายเพื่อให้ความช่วยเหลือทีมฟุตบอลหมูป่า ๑๓ คนที่ติดอยู่ภายในถ้ำ คนทั่วโลกภาวนาเอาใจช่วยเด็กให้ออกมาอย่างปลอดภัย สถานีโทรทัศน์บีบีซีแพร่ภาพวาดเด็กๆที่นั่งกรรมฐานอยู่ในถ้ำ คนทั่วโลกดูบีบีซีแล้วรู้สึกเอ็นดูสงสารเด็กเหล่านี้ แม้กระทั่งนักดำน้ำในถ้ำฝีมือยอดเยี่ยมของโลกก็นั่งดูตายไม่ได้ต้องอาสาช่วยเด็กด้วยความเต็มใจ

การช่วยทีมหมูป่า ๑๓ คน ถือว่าเป็นจิตอาสาระดับโลกประเทศไทย จึงเป็นเวทีของการแสดงออกของจิตอาสานานาชาติ เรื่องจิตอาสาของไทยได้ขยายเครือข่ายไปทั่วโลกแล้ว นักดำน้ำในถ้ำทั่วโลกมาช่วยเด็กทีมหมูป่าเพราะสงสารเด็กและเมื่อช่วยแล้วก็รู้สึกสุขใจที่ได้ช่วย ยกตัวอย่างนักดำน้ำคนหนึ่งชื่อว่า **อิวาน คาราดซิก ชาวเดนมาร์ก** เขาให้สัมภาษณ์รายการโทรทัศน์เอบีซีว่าตอนที่นักดำน้ำพาเด็กดำน้ำารวดเดียวระยะทาง ๓๐๐ เมตรมาโผล่ขึ้นจากน้ำเป็นจุดแรกนั้น เขาคนเป็นคนแรกที่อยู่ในจุดนั้นเตรียมตัวพาเด็กส่งต่อๆไป เขาเห็นเด็กแล้วอดคิดไม่ได้ว่า เด็กตายหรือเปล่า เพราะสภาพเด็กนั่งมาก เขาใจคอไม่ดีเลย แต่พอสังเกตว่า **“เด็กกระดุกกระดิกได้และหายใจได้ เขารู้สึกดีมาก”** นี่คือความสุขที่เกิดจากจิตอาสา

๒. ได้กลุ่มกัลยาณมิตร กิจกรรมจิตอาสาไม่ได้ทำคนเดียว เวลาทำงานอาสาสมัครมักทำเป็นหมู่คณะ **ชมमाणพ** ที่ทำกิจกรรมจิตอาสาแล้วไปเกิดเป็นพระอินทร์นั้นยังมีกลุ่มชายหนุ่มรวมทั้งหมด ๓๓ คน

ร่วมทำกิจกรรมจิตอาสา คนที่เข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสาเป็นคนที่มีความ
กตัญญูกตเวทิต่อบ้านเมือง แสดงออกด้วยสังคหวัตถุ ๔ ประการจึงมี
มนุษย์สัมพันธ์ที่นำคบหาสมาคม พวกจิตอาสาจึงเป็นคนใจดีที่ร่วม
อุดมการณ์เดียวกัน คนใจดีชอบคบคนใจดีก็กลายเป็นกลุ่มกัลยามิตรที่
คอยช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน ดังพุทธภาษิตที่ว่า “สมัคคานัง ตโป สุขो
ความเพียรพยายามของผู้มีใจเดียวกันนำความสุขมาให้” ดังโคลง
โลกนิติที่ว่า

ให้ท่านท่านจักให้	ตอบสนอง
นบท่านท่านจักปอง	นอบไหว้
รักท่านท่านควรครอง	ความรัก เรานา
สามสิ่งนี้เว้นไว้	แต่ผู้ทรชน

๓. สร้างตาข่ายนิรภัย (Safety Net) เมื่อประเทศไทยประสบภัย
เศรษฐกิจตกต่ำในปี ๒๕๔๐ ค่าเงินบาทตกอย่างแรง หลายคนมีหนี้สิน
ล้นพ้นตัว บริษัทปิดกิจการจำนวนมาก ทางธนาคารโลกเป็นห่วงประเทศ
ไทย ตอนแรกคาดว่าคนจะตกงานมากมายมหาศาล สังคมไทยจะเดือด
ร้อน แต่ปรากฏว่าสังคมไทยอยู่ได้ เพราะมีตาข่ายนิรภัย เวล่านักเล่น
กายกรรมโดดจับมือกันไปมาบนที่สูงดูน่าหวาดเสียว แม้เกิดพลาดหลัง
ตกลงมาพวกเขาก็ไม่ตาย เพราะมีตาข่ายรองรับอยู่ด้านล่าง นี่คือตาข่าย
นิรภัย ในทำนองเดียวกัน เวลาสังคมประสบภัยน้ำท่วมหรือไฟไหม้ขึ้นมา
ผู้ประสบภัยไม่อดตายเพราะมีกลุ่มเพื่อนบ้านมาช่วยเหลือ กลุ่มจิตอาสา
ในรูปแบบมูลนิธิต่างๆ ออกมาช่วยกันคนละไม้คนละมือ ในช่วงประเทศไทย
ประสบภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ หลายคนอาสาออกมาช่วยกันด้วยการ
บริจาค แจกอาหารแก่คนตกงาน หรือแม้กระทั่งเจ้าของธุรกิจเคยทำ

บริษัทขายรถใหญ่ต้องปิดกิจการเดิมและเปลี่ยนมาขายขนมปังให้คนงานที่ตกงานช่วยกันเป็นเซลล์ที่ขายขนมปังแทนขายรถ ในช่วงนั้น การทำนาทำไร่ในต่างจังหวัดกลายเป็นตาข่ายนิรภัยรองรับคนตกงานจากในเมือง นั่นคือ เมื่อไม่มีงานทำในเมืองก็กลับไปทำนาต่างจังหวัด

๔. ทูทางสังคม (Social Capital) หมายถึง ผลรวมของสิ่งดีงามต่างๆ ที่มีอยู่ในสังคม รวมถึงการรวมตัวของจิตอาสาเพื่อสร้างประโยชน์สุขต่อส่วนรวม ซึ่งหากนำมาใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสมแล้ว จะเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน ดังนั้น ประเพณีลงแขกเกี่ยวข้าวในชนบทเป็นกิจกรรมจิตอาสาที่ถือว่าเป็นทูทางสังคมซึ่งช่วยขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจในยุคเกษตรกรรม **ครูบาศรีวิชัย** ชักชวนอาสาสมัครมาช่วยสร้างถนนขึ้นดอยสุเทพ นี่คือตัวอย่างของทูทางสังคมอันเกิดจากจิตอาสา

เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๔ **พระราชวริยาภรณ์ (สวัสดิ์)** เจ้าอาวาสวัดโพชนนตพลเสพย์ในสมัยนั้นได้ชักชวนชาวบ้านให้บริจาคที่ดินเพื่อสร้างถนนจากราษฎร์บูรณะไปพระประแดงโดยติดต่อประสานงานกับหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง ชาวบ้านได้บริจาคที่ดินเพื่อการนี้โดยที่ทางราชการไม่ต้องจ่ายค่าเวนคืนแต่อย่างใด ยิ่งไปกว่านั้น ชาวบ้านได้หลังไหลกันมาช่วยสร้างถนน ใครมีแรงช่วยแรงใครมีเงินช่วยเงิน เมื่อถนนเสร็จแล้วทางราชการได้ตั้งชื่อถนนนั้นว่า **ถนนพระราชวริยาภรณ์**

พ.ศ. ๒๕๖๐ เราได้เห็นปรากฏการณ์จิตอาสาของ**คุณตูน บอดี้สแลม**ที่อาสาออกวิ่งเป็นระยะทาง ๒,๐๐๐ กิโลเมตรจากใต้สุดจนถึงเหนือสุดของประเทศไทย เขาสามารถระดมทุนนับพันล้านบาทเพื่อสนับสนุนโรงพยาบาล ๑๑ แห่ง นี่ก็คืออีกตัวอย่างหนึ่งของจิตอาสาที่เป็นทูทางสังคม

อาจกล่าวได้ว่า ทูตทางสังคมทำให้เกิดการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนเพราะกิจกรรมจิตอาสาช่วยสร้างเครือข่ายกัลยาณมิตรให้คนอยู่ร่วมกันอย่างสันติและยังช่วยดูแลรักษาความปลอดภัยให้แก่ชุมชนทุกวัน นี้ คนกรุงเทพฯสร้างกำแพงสูงเป็นรั้วล้อมบ้านบางที่ก็ป้องกันใจไม่ได้ ใจน่านารถมาขนของ เพื่อนบ้านยังช่วยยกของให้ใจก็มีเพราะไม่รู้จักเจ้าของบ้านที่แท้จริง แต่ถ้าเราล้อมรั้วบ้านด้วยไมตรี มีจิตอาสาทำกิจกรรมร่วมกันอยู่เสมอ แต่ละคนรู้จักกันและกันตั้งแต่หัวบ้านยันท้ายบ้าน การทำเช่นนี้ย่อมสามารถป้องกันปัญหาโจรกรรมและอาชญากรรมในชุมชนได้อีกด้วย

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัยได้ส่งพระบัณติตอาสา ๔๐ รูปไปช่วยพัฒนาชาวเขาเป็นประจำทุกปี พระบัณติตเหล่านี้ไปพักจำพรรษาอยู่ที่อาคารบนดอยตามลำพัง พระสงฆ์จิตอาสาเหล่านี้ช่วยสอนหนังสือไทยแก่เด็กในโรงเรียนบนดอยพร้อมกับอบรมศีลธรรมแก่ชาวเขา ในฐานะอธิการบดีได้เดินทางไปให้เยี่ยมกำลังใจแก่พระบัณติตอาสาเกือบทุกปี ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๕ เป็นต้นมา จนกระทั่งทางการได้ประกาศตั้งอำเภอใหม่ชื่อว่า อำเภอกัลยาณวิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ และอนุญาตให้สร้างวัดได้ มหาวิทยาลัยจึงสนับสนุนการสร้างวัดใหม่ ๑ วัด ชื่อว่า วัดห้วยบง และในส่วนตัวได้ชักชวนผู้มีจิตอาสาขึ้นดอยไปช่วยกันสร้างอาคารหลังใหญ่ ๒ ชั้น จุดนี้ได้รับยกย่องว่าคน เป็นทั้งที่พักและห้องประชุมบนดอย ใช้เวลาระดมทุน ๓ ปีจึงแล้วเสร็จโดยไม่ต้องอาศัยงบประมาณจากทางราชการ อาคารนี้ตั้งอยู่ที่วัดห้วยบง ทำหน้าที่เป็นศูนย์ประสานงานพระบัณติตอาสาบนที่สูง ทางวัดตั้งชื่ออาคารหลังนี้ว่า “อาคาร ๖๐ ปี พระพรหมบัณติต” นี้ก็เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งของกิจกรรมจิตอาสาที่เป็นทางสังคม

ขออนุโมทนาที่ท่านทั้งหลายให้ความสนใจกิจกรรมจิตอาสา เพราะเหตุที่ว่างานในหน้าที่ราชการของพวกท่านเป็นเรื่องของการให้บริการแก่ประชาชน ถ้าท่านทำงานด้วยจิตอาสาก็จะทำให้งานมีคุณภาพมากขึ้นและเป็นการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชโบายของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๑๐ กิจกรรมจิตอาสานอกจากจะนำมาซึ่งความสุขแก่ผู้ทำเองแล้ว ยังเป็นการสร้างประโยชน์สุขให้แก่สังคมโดยรวม นั่นคือกิจกรรมจิตอาสาสามารถนำพาสังคมไทยไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

ท้ายที่สุดนี้ ขออำนาจคุณพระศรีพระรัตนตรัยและบุญกุศลที่ท่านทั้งหลายกระทำมาด้วยจิตอาสา นั้น ขอจงมารวมกันเป็นตบะ เป็นเดชะ เป็นพลบัจจัย อำนวยอวยพรให้ทุกท่าน ประสบความสุขความเจริญยิ่งขึ้นไป ในอาชีพส่วนตัว ครอบครัว การงาน สมบูรณ์ด้วยลาภ สุข ยศ สรรเสริญ ทุกทิพาราดริกาล มีอายุวรรณะ สุขะ พละ ปฏิภาณ ธรรมสารสมบัติ ธนสารสมบัติ ปรรารถนาสิ่งใดที่ขอบประกอบด้วยธรรม ก็ขอให้ความปรารถนานั้นๆ จงพลันสำเร็จสมมโนธมมุ่งมาดปรารถนาทุกประการ ตลอดกาลนาน เทอญ

การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๕ ระดับนานาชาติ ครั้งที่ ๓
๒๔ - ๒๕ มีนาคม พ.ศ.๒๕๖๑ ณ หอประชุมวิทยายุทธขอนแก่น ต.โคกสี อ.เมือง จ.ขอนแก่น

การประชุมสัมมนาพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมกระทรวงสาธารณสุข ครั้งที่ ๑๓ ประจำปี ๒๕๖๑ ณ โรงแรมมิราเคิล แกรนด์ คอนเวนชั่น กรุงเทพมหานคร

က:ဂီ

